

Защитени видове в зоните от екологичната мрежа Natura 2000

1. Осмодерма (*Osmoderma eremita*)

Световно застрашен вид, със статут Уязвим съгласно класификацията на IUCN (<http://www.iucnredlist.org/details/15632/0#>)

Осмодермата е световно застрашен вид бръмбар.

Среща се в почти цяла Европа, като навсякъде е много рядък.

Ларвите му обитават дървета с големи хралупи, които са пълни с разпадаща се дървесина – най-често дъбове. Колкото по-голям е обема на дървесните частици в хралупата, толкова по-добро местообитание е тя. Там тя живее от 3 до 4 години хранейки се с мъртва дървесина. Възрастните бръмбари живеят няколко месеца, летят трудно и рядко се отдалечават на повече от 100 метра от хралупата, която са обитавали.

Поради дългогодишните практики на приоритетно изсичане на хралупести дървета и фрагментацията на наличните му местообитания, бръмбарът е оцелял само в отделни вековни горички, разпръснати в Европа.

2. Алпийска розалия (*Rosalia alpina*)

Световно застрашен вид, със статут Уязвим съгласно класификацията на IUCN (<http://www.iucnredlist.org/details/19743/0#>)

Алпийската розалия е световно застрашена.

Алпийската розалия е голям бръмбър сечко. Достига на дължина до 38 мм и има характерно оцветяване на тялото.

Обитава основно букови гори но може да се размножава и в брястове, габъри, липи, кестени.

Ларвите се хранят с мъртва дървесина. Възрастните са активни от юни до септември и се хранят с полен. Ларвите живеят в мъртвата дървесина 3 години.

Застрашен от изчезване поради изчистването на мъртвата дървесина от горите и залесяване с иглолистни на предишни букови гори. Мъртвите дървета са местообитание на хиляди видове насекоми, гъби и лишеи и играят важна роля в стабилизиране на горската екосистема.

Алпийската розалия и нейните местообитания са защитени от Закона за биологичното разнообразие.

3. Буков сечко (*Morimus funereus*)

Световно застрашен вид, със статут Уязвим съгласно класификацията на IUCN (<http://www.iucnredlist.org/details/13875/0#>)

Буковият сечко обитава широколистни и смесени гори. Малко е известно за жизнения му цикъл. Ларвите се хранят 4 години с мъртва дървесина и вида е уязвим към изчистване на горите от мъртва дървесина. Възрастните живеят само няколко месеца.

Цялата отговорност за съдържанието на изданието се носи от Черноморска мрежа на неправителствените организации и при никакви обстоятелства не може да се приема, че то отразява официалното становище на ФМ на ЕИП и Договарящия орган.

4. Шипоопашата костенурка (*Testudo hermanni*)

Най-често се среща в нископланински и хълмисти райони, обраснали с храсти и ниски разредени гори. Този вид е по тясно свързан с гората за разлика от шипобедрената сухоземна костенурка. Среща се до около 1400 - 1450 м.н.в.

Изцяло дневен вид, храни се предимно с растителна храна (тревисти растения) и окапали плодове. Снася на 2 или 3 пъти по 2 до 5 яйца, които заравя в земята, на сухи припечени места. Малките се излюпват след 100 до 120 дни. Зимува в рохкавата почва на сухи склонове почти винаги с южно изложение, в които изкопава наклонени надолу дупки с дълбочина от 30 до 90 см.

Основните причини за застрашеността на шипоопашатата костенурка са интензивното земеделие, намаляването на горите и улавянето ѝ от хората.

Шипоопашата костенурка е защитена и от Закона за биологичното разнообразие.

5. Шипобедрената костенурка (*Testudo graeca*)

Световно застрашен вид, със статут Уязвим съгласно класификацията на IUCN (<http://www.iucnredlist.org/details/21646/0#>)

Разпространена е от морското равнище до 1300 м. н. в. Предпочита открити пространства с тревиста растителност, през летните горещини често навлиза в храсти и гори, долове и дерета. Дневно активена и се храни предимно с растителна храна. През юни и юли снася на два или три пъти по 2-8 почти кълбовидни яйца с варовикова черупка, които заравя на препечени места. Малките се излюпват след 70 до 100 дни. Установено е, че много често те излизат на повърхността едва на следващата пролет (зимуват в мястото, където са се излюпили). Продължителността на живот на този вид е около 110-120 год.

Основните причини за застрашеността на шипобедрената костенурка са интензивното земеделие, намаляването на горите и улавянето ѝ от хората.

Шипобедрената костенурка е защитена и от Закона за биологичното разнообразие.

6. Видра (*Lutra lutra*)

Видрата е рядък обитател на влажните зони по Черноморското крайбрежие. Среща се почти навсякъде, навлиза и в морето.

Достига до метър на дължина и до 10 кг тегло. Храни се основно с риба с дължина под 20 см, но използва и раци, жаби, насекоми, гризачи и охлюви. Едно животно има участък над 5 км речно корито. Води нощен начин на живот.

Видрата е станала рядък вид поради преследване от хората и замърсяване и унищожаване на реките и влажните зони в България.

Видрата е защитена и от Закона за биологичното разнообразие.

7. Пъстър пор (*Vormela peregusna*)

Световно застрашен вид, със статут Уязвим съгласно класификацията на IUCN (<http://www.iucnredlist.org/details/29680/0#>)

Разпространен е от югоизточна Европа, през Средна Азия до Монголия и Китай. В Европа числеността му навсякъде намалява. Обитава степни райони с големи лалугерови колонии, които са основната му храна.

Живее самостоятелно. Леговищата му са обикновено в дупки на лалугери. Навън излиза само през нощта и затова е слабо проучен.

Основните заплахи са свързани с разораването на пасищата и изоставените ниви с лалугерови колонии, фрагментацията на местообитанията му и убиването на животни от пътният трафик, тровенето на гризачи.

В миналото пъстрият пор е бил обикновено животно в степите на Добруджа.

Пъстрият пор е защитен и от Закона за биологичното разнообразие.

8. Тюлен монах (*Monachus monachus*)

Световно застрашен вид, със статут Критично застрашен съгласно класификацията на IUCN (<http://www.iucnredlist.org/details/13653/0#>)

В миналото хиляди тюлени са обитавали водите на Черно и Средиземно море, както и атлантическите брегове на Северна Африка и островите покрай тях. Днес не повече от 300 животни са оцелели в няколко резервата, отдалечени на хиляди километри един от друг. В миналото стотици тюлени са обитавали района на нос Калиакра. Видът се е размножавал по почти по цялото крайбрежие с последни находища в района на Тюленово, Калиакра, о-ви Свети Иван и Св. Петър, Ропотамо – Маслен нос и скалите между Синеморец и Резово. Последното достоверно наблюдение на вида в България е от 1995 година в района на Синеморец.

Тюленът изчезва вследствие избиването му от рибарите, които започват да го преследват като конкурент. Резкият спад на рибните ресурси вследствие на свръхулов и замърсяването на морето също допринасят за изчезването му. Последната унищожителна заплаха е тоталното застрояване на крайбрежията с ваканционни селища.

Тюленът монах е защитен и от Закона за биологичното разнообразие.

За повече информация - <http://www.monachus-guardian.org>

9. Лалугер (*Spermophilus citellus*)

Световно застрашен вид, със статут Уязвим съгласно класификацията на IUCN

(<http://www.iucnredlist.org/details/20472/0#>)

Лалугерът е вид дребен гризач, който води наземен начин на живот. Обитава открити местности с ниска тревна растителност, често в близост до обработваеми земи. В България се среща в цялата страна, главно в равнините. Лалугерът е активен главно през деня. Основната храна на лалугера са листата на тревисти растения. През лятото се храни и със семена на житни култури.

Живее в подземни тунели с дължина между два и три метра, които на дълбочина достигат два метра. Между октомври и март, а в планините и по-продължително, изпада в хибернация.

Интензивното едроплощно селско стопанство унищожава местообитанията му в низините. Намалването на екстензивното животновъдство води до обрастване на пасищата с орлова папрат, храсти и дървета, които ги правят непригодни за него. На някои места в България поради щетите, които нанася на посевите, се трови незаконно. Тривенето представлява и сериозна заплаха за хранещите се с гризачи световно застрашени царски орел, ловен сокол и пъстър пор.

В миналото степите в Добруджа са изобилствали с лалугери, с които са се хранили и редките пъстри порове и ловни соколи. Днес вследствие прекратяване на пашата и сукцесия на част от степите, лалугерите са намалели значително.

10. Тъноклюн свирец /*Numenius tenuirostris*/

Световно застрашен вид, със статут Критично застрашен съгласно класификацията на IUCN (<http://www.iucnredlist.org/details/143992/0#>)

Това е една от най-редки птици на земята. Предполага се, че в цялата световна популация не надвишава 50 птици или даже видът е изчезнал вече от лицето на Земята.

В миналото се размножавал в Сибир, където последното гнездо е намерено през 1924 година. Вида мигрира през България и Европа на път за зимовищата си в Северна Африка. През 70-те години все още е било възможно да се наблюдават ята от повече от 100 птици в Мароко, но след това вида рязко намалява. Последното му редовно зимовище е Мерха Зерга, крайбрежна лагуна на Атлантическия бряг. До 90-те години там е можело да се наблюдават по няколко птици. Последното наблюдение оттам е от 1995, когато само една птица идва да презимува. Последното достоверно наблюдение на вида е на 4 птици в Гърция през 1999. След това вида не е наблюдаван.

От 1888 до 1993 година със сигурност е наблюдаван в България само 32 пъти. Последните наблюдения са били от в района на Атанасовското езеро, залива Ченгене скеле, Пода и Поморийското езеро. Последното достоверно наблюдение от България е от 1993 год.

Тънкоклюният свирец е защитен и от Закона за биологичното разнообразие.

11. Тръноопашата потапница /*Oxyura leucocephala*/

Световно застрашен вид, със статут Застрашен съгласно класификацията на IUCN (<http://www.iucnredlist.org/details/141428/0#>)

В миналото е била разпространена от Испания до Китай, като числеността ѝ е била може би над 100 000 птици. По време на зимуване често са били наблюдавани ята от над 500 птици, а в отделни случаи даже до 10 000. Днес са оцелели цялата ѝ популация е под 10 000 птици разпръснати в Испания, Турция и Средна Азия. От 1885 до 2002 в България има данни за 154 наблюдения на тръноопашати потапници. Наблюденията са основно в езерата Вая, Мандра, Дуранкулак, Варненско езеро и Шабленска тузла, Белославско езеро, Поморийско езеро, Атанасовско езеро и Бургаския залив. Само в единични случаи е установявана в миналото във вътрешни влажни зони. Ключово за зимуването на вида е езерото Вая, където през 199 са наблюдавани 2260 птици заедно. В България птиците пристигат в началото на октомври, след това повечето от тях отлитат за Турция през ануари и февруари и се завръщат през март обратно. След кратък престой ни напускат до началото на април. Лова и събирането на яйцата ѝ са били причина за първоначалното ѝ намаляване. Унищожаването на влажните зони и хибридизацията с американската тръноопашата потапница (*Oxyura jamaicensis*) са основните застрашаващи я фактори днес. Тръноопашата потапница е защитена и от Закона за биологичното разнообразие.

12. Водно шаварче /*Acrocephalus paludicola*/

Световно застрашен вид, със статут Уязвим съгласно класификацията на IUCN (<http://www.iucnredlist.org/details/148383/0#>)

Обитава с малки популации Унгария, Германия, Полша, Беларус, Русия, Украйна и Литва. Изчезнал е от Австрия, Словакия, Сърбия и Черна гора. Днес общата му численост е малко над 10 000 двойки. Зимува в делтата на Сенегал и по време на прелет е установявано по Черноморското крайбрежие на България.

Водното шаварче обитава обширни отворени низинни торфени мочурища, обрасли с острица (*Scirpus sp.*), с воден слой обикновено под 10 см. Видът изчезва вследствие масивното дрениране на тези терени в миналото в Северна Европа и превръщането им в обработваеми земи и поради сукцесията и обрастването на малкото останали низинни блата днес.

Водното шаварче е защитено и от Закона за биологичното разнообразие.

13. Южен белогърб кълвач (*Dendrocopus leucotos lilfordi*)

Южният белогърб кълвач е един от най-редките български кълвачи. Защитените зони са едни от ключовите му местообитания в България. Обитава стари букови и дъбови и по-рядко иглолистни гори. Храни се основно с насекоми, обитаващи мъртвата дървесина. Белогърбият кълвач е индикаторен вид за естествени стари гори, тъй като изчезва от гори, в които няма мъртва дървесина. Опазването и устойчивото управление на горите трябва да допринесе за възстановяването на популацията на този рядък балкански подвид.

Южният белогърб кълвач е защитен и от Закона за биологичното разнообразие.

14. Къдроглав пеликан /*Pelecanus crispus*/

Световно застрашен вид, със статут Уязвим съгласно класификацията на IUCN (<http://www.iucnredlist.org/details/44762/0#>)

Пеликаните се срещат от югоизточна Европа през Средна Азия до Китай. Общата му численост (2008) е около 4-5000 гнездещи двойки. След резкия спад в началото на 20 век с момента в Европа числеността му се стабилизира и на места даже увеличава. В миналото колония на къдроглави пеликани е имало и в Мандренското езеро. Тя изчезва след превръщането на езерото в язовир. Сега единствената наша колония се намира в резервата "Сребърна", където всяка година отглеждат поколение от 60 до 100 двойки. Къдроглавите пеликани са редовни гости по влажните зони по Черноморското крайбрежие по време на миграция.

Обитава сладководни влажни зони, делти на реки и крайбрежни лагуни. Гнезди на постоянни или плаващи острови, като прави групи до 250 двойки. Храни се основно с риба.

Намаляването му се дължи на пресушаване на влажни зони и преследване от рибари. Къдроглавият пеликан е защитен и от Закона за биологичното разнообразие.

15. Мраморна патица /*Marmaronetta angustirostris*/

Световно застрашен вид, със статут Уязвим съгласно класификацията на IUCN

(<http://www.iucnredlist.org/details/141535/0#>)

Дребна патица с много характерно оперение.

Разпространена в Южна Европа, Африка и югозападните части на Азия. В Европа в момента гнезди единствено в Испания. По време на прелет, много рядко посещава и България. Общата численост на вида е между 14 и 26 000 птици.

Мраморната патица изчезва поради унищожаване на влажните зони.

Мраморната патица е защитена и от Закона за биологичното разнообразие

16. Голям креслив орел /*Aquila clanga*/

Световно застрашен вид, със статут Уязвим съгласно класификацията на IUCN

(<http://www.iucnredlist.org/details/144493/0#>)

Разпространен от Финландия и Полша на запад до Китай на изток. Общата численост не надвишава по всяка вероятност 10 000 птици.

Обитава равнинни гори край влажни зони и гнезди на високи дървета. Храни се жаби, риби, змии, гущери, водни плъхове, лалугери, къртици, полски мишки и понякога зайци, по изключение птици, не пренебрегва и мършата.

В миналото може би се е срещал и в България защото едно яйце и малко на голям креслив орел /събрани в Добруджа през юни 1882 г./ са се пазили в националния природонаучен музей. Сега може да се наблюдава в България основно по време на прелет. Няколко десетки големи кресливи орли зимуват в Гърция в непосредствена близост до границата с България.

Големият креслив орел е защитен и от Закона за биологичното разнообразие

17. Царски орел /*Aquila heliaca*/

Световно застрашен вид, със статут Уязвим съгласно класификацията на IUCN

(<http://www.iucnredlist.org/details/144497/0#>)

Царския орел, наричан още кръстат орел или кръсташ, е едра дневна граблива птица, чийто размах на крилете достига до 2 метра.

Гнезди от Централна Европа до Централна Азия. През зимата мигрира в Близкия Изток и Източна Африка, Арабския полуостров, Индийския субконтинент както и южна и източна Азия.

Царският орел предпочита хълмисти райони, където гористи места се редуват с открити пространства. Гнезди на единични високи дървета покрай реки, в края на гората или близо до поляни, често в непосредствена близост до селища и обработваеми площи. В миналото видът е гнездил и в овощни градини. Всички известни гнездови находища в България са разположени между 25 и 1 230 м н.в. Царският орел е моногамен вид. Двойката е силно привързана към гнездовата територия, като някои от гнездовите находища са заемани от царския орел в

продължение на много години. Възрастните в Европа са обикновено постоянни, докато младите обикновено мигрират на юг.

Храната на царския орел е много разнообразно и включва над 100 различни вида животни. Основния дял се пада на дребни бозайници като лалугер, таралеж, заек и вранови птици.

В края на XIX век пътешественици пресичащи България са констатирани хиляди гнездящи двойки в цялата страна. Само сто години по-късно вида е на ръба на изчезването. Основната причина за намаляването на кръстатия орел е прехода от екстензивно дребно селско стопанство към интензивно едроплощно земеделие тъй като изчезва хранителната му база. В началото и средата на 20 век десетки хиляди орли са били отстреляни като „вредители“ и за това даже са били изплащани премии. Царския орел е защитен и от Закона за биологичното разнообразие

18. Белошипа ветрушка /*Falco naumanni*/

Световно застрашен вид, със статут Уязвим съгласно класификацията на IUCN (<http://www.iucnredlist.org/details/144548/0#>)

Белошипата ветрушка е дребен колониално гнездещ сокол. Тя прилича много на керкенеца (който е наричан и черношипа ветрушка), но е по-дребна и мъжкият е с ръждивосиви криле без петна по тях. Женските и младите птици имат светли нокти, докато на керкенеца винаги са черни.

Белошипа ветрушка е прелетен вид, гнезди в южните части на Европа, северна Африка и централна Азия и зимува на юг от Сахара. Предпочита топли, добре огряни от слънцето открити площи обрасли с трева, храсти и не много дървета.

Храни се предимно с едри скакалци, но лови също така дребни гущери и змии.

Гнезди на колонии, които много често са в села, където има подходящи сгради.

В средата и края на XIX век тя гнезди навсякъде в България. Все още е многобройна до средата на XX век. През 60-те години вида внезапно изчезва от България. По всяка вероятност почти всички наблюдения на вида в България след този период се отнасят до скитащи птици или до объркване с керкенеци. В същия период белошипата ветрушка значително намалява в целия си ареал и по тази причина е обявена за световно застрашен вид. Причините за това не са напълно известни, но се предполага, че основната причина е прехода от екстензивно дребно селско стопанство към интензивно едроплощно земеделие, което води до изчезване на хранителната ѝ база. Белошипата ветрушка е защитена и от Закона за биологичното разнообразие

19. Малък корморан /*Phalacrocorax pygmeus*/

Малкият корморан (*Phalacrocorax pygmeus*) обитава блата, езера, реки, заливни гори и други влажни зони. Малкият корморан населява крайбрежията на Азовско, Аралско и Каспийско море, Мала Азия и Близкия Изток. Световната му популация е между 20 и 45 000 гнездещи двойки (2008).

Той е най-дребният от трите вида корморани, които се срещат в България. В полет се различава от големия корморан по формата на ятата. Големите корморани се подреждат в клин подобно на дивите гъски, а малките летят на групи без никаква определена форма. Освен това маховете на крилата при малкия корморан са много по-бързи от тези на големия.

В България се среща в Атанасовското, Мандренското и Поморийското и Бургаското езеро.

Обикновено образува смесени колонии с големи корморани, ибиси, чапли, лопатари. Гнездата си разполага на дървета - върби, тополи или в тръстикови масиви. Храната му се състои от дребни рибки, по-рядко от ракообразни, пиявици, водни плъхове.

В България се размножава главно в блатата и островите по поречието на река Дунав, на няколко места във вътрешността на страната и Черноморското крайбрежие.

Числеността му е между 350 -500 гнездящи двойки, повечето от които са в резервата Сребърна и Черноморското крайбрежие.

През зимата броят му значително се увеличава, тъй като у нас пристигат да зимуват птици от по северните популации. Концентрират се главно по поречията на реките Дунав, Марица и езерата около Бургас, Общата численост на зимуващите малки корморани е над 10 000 индивида.

Главните причини за намаляването на малкия корморан са унищожаването на неговите местообитания, както за размножаване, така и за зимуване и почивка. Такива са: отводняването на езера и блата, изсичането на заливните гори, замърсяването на водите от селското стопанство и химическата индустрия, преследването му от рибари и ловци или отстрелването просто за забавление. Въпреки че е включен в Червената книга на България в категорията "застрашен от изчезване", и законът предвижда обезщетение от 250 лв., браконьерското отстрелване на малки корморани особено в райони на рибовъдни стопанства продължава и е сериозна заплаха за вида. Трябва да се знае, че малкият корморан се храни с дребна "плевелна риба" и не може да нанася щети на по-едрите видове и екземпляри. Що се отнася до развъдните рибовъдни стопанства, те могат да бъдат покрити със специални мрежи, които предотвратяват достъпа на корморани и на други рибоядни птици до зарибителния материал. Малкият корморан е защитен и от Закона за биологичното разнообразие

20. Ливаден дърдавец /*Crex crex*/

Ливадният дърдавец (*Crex crex*), известен още и като цар на пъдпъдъците, е с големина на гълъб, с подобна на пъдпъдък окраска, но с характерни тухленочервени пера по крилата.

Гнезди в Северна и Централна Европа на изток до Западен Сибир. Зимува в саваните на Южна, Централна и Югоизточна Африка.

Води скрит начин на живот, като рядко излита, а през повечето време се придвижва безшумно в гъстите треви. Обаждането му е наподобяващо стържене по гребен двусрично "крекс - крекс", повтаряно многократно и издавано предимно нощем.

Обитава влажни ливади, храни се с насекоми и други дребни животни. Прелетен.

Храни се с основно с насекоми, охлювчета, червеи и семена.

В България от широко разпространен и многоброен докъм средата на XX век вид, ливадният дърдавец намалява и през 1962 г. е обявен за защитен. Въпреки недостатъчно системните данни за състоянието му през годините, несъмнено е, че видът продължава да намалява, основно поради унищожаването на местообитанията му чрез разораване и осушаване на ливадите, използването на машини за събиране на сеното и употребата на химически препарати в селското стопанство.

Ливадният дърдавец е защитен и от Закона за биологичното разнообразие

21. Полубеловратата мухоловка /*Ficedula semitorquata*/

Полубеловратата мухоловка е дребна пъстра мухоловка, която е разпространена от югоизточна Европа до Русия, Турция и Иран. Световната ѝ популация е между 40 000 и 210 000 птици и продължава да намалява.

Основната част от българската популация е съсредоточена в Източна и Централна Стара планина, гористите райони около Варна, лонгозните гори по долните течения на реките Батова, Камчия и Ропотамо, както и в Странджа.

Гнезди основно в стари, предимно естествени алувиални и много влажни гори и храсталаци и широколистни листопадни гори от *Fraxinus oxycarpa*, *Quercus* sp., *Fagus sylvatica* и *F. orientalis* и др.

Няма данни за разпространението ѝ в миналото. По-всяка вероятност съществува спад, предизвикан от по-интензивното изсичане на старите гори, особено през периода 1950–1980 г. През 1990–2005 г. популацията като цяло стабилна, макар на места да се наблюдават значителни колебания.

Видът е сред най-интересните за наблюдения от орнитологични туристи. В района на с. Горица БДЗП е поставило къщички, които са охотно заемани от вида, с цел неговото опазване и показване пред екотуристи. Полубеловратата мухоловка е защитена и от Закона за биологичното разнообразие

22. Червеногуша гъска /*Branta ruficollis*/

Световно застрашен вид, със статут застрашен съгласно класификацията на IUCN (<http://www.iucnredlist.org/details/141456/0#>)

Червеногушата гъска (*Branta ruficollis*), е най-дребната европейска гъска. Размножава се единствено на полуостровите Таймир, Гидан и Ямал в тундрата на Сибир в Русия. Понастоящем зимува основно в няколко влажни зони в Румъния и България. Общият брой на птиците в света е подложен на значителни колебания. Преброяванията, извършвани в периода 2003-2006 г. показват средна численост от едва 37 300 индивида.

До средата на 50те години на XX век видът се наблюдава изключително рядко по време на зимуване в много малко находища в България. След това обаче червеногушите гъски, които зимуват на територията на страната ни стават все повече. Видът започва да зимува у нас масово след 1970 г., след като поради смяна на житните култури с памук и поради силна ловна преса е унищожено основното му зимовище в района на Каспийско море. Птиците се концентрират основно около езерата Шабла и Дуранкулак и по поречието на Дунав, като във вътрешността на страна също се срещат малки ята. След 1990 г. се установяват числености от по няколко десетки хиляди зимуващи индивида, до 80-90 % от цялата световна популация на вида. България се оказва от ключово значение за опазването на вида като цяло. В по-сурови зими червеногуши гъски се наблюдават и в Южна България във вътрешни водоеми в смесени ята с големи белочели и сиви гъски.

Основната ѝ храна в България през зимата са пониците на посевите от зимна пшеница. През деня птиците се хранят в нивите със зимни култури, а за нощуване са изцяло зависими от по-големи езера с открити водни огледала и липса на безпокойство. По време на миграция и зимуване се придържат към влажните зони – вътрешни водоеми или морето - за нощувка и почивка, а се хранят по ниви, синори, пасища и други открити пространства. Храни се с треви, по време на зимуване – със зимници – ечемик и жито. Трябва да се отбележи обаче, че гъската изпасва само надземната част на растенията, като корените остават непокътнати и растението успешно се развива през пролетта.

Основните факторите за изчезването на вида са промените в земеделието (и най-вече замаяната на житните култури с високостъблени), ловната преса, безпокойството и лова във влажните зони, от които птиците са зависими за нощуване и пиене на вода. Червеногушата гъска е защитена и от Закона за биологичното разнообразие

23. Малка белочела гъска /*A. erythropus*/

Световно застрашен вид, със статут застрашен съгласно класификацията на IUCN (<http://www.iucnredlist.org/details/141446/0#>)

Малката белочела гъска е една от дребните гъски. Прилича много на голямата белочела от която се различава по дребния си ръст, по-дългото бяло петно на челото, което достига до над окото и жълтия околоочен пръстен.

Световната ѝ популация не надвишава 25 000 птици, като броят им продължава да намалява.

Размножава се в северна част на Скандинавския полуостров (Норвегия 35-45 двойки, Финландия 0-5 двойки, Швеция 5 двойки) и тундрата на Русия (Кола, Ямал, Таймир, Гидан, Путоран, Чукотка). Източната сибирска популация зимува в Китай и Монголия, а западната около Черно и Каспийско море (България, Гърция, Турция, Ирак и Иран). Гнезди изолирано едно от друга в мочурища и горски влажни зони в тундрата. По време на миграция се събират в ята по големи езера, реки и тръстикови масиви. Вида

е растителнояден и се храни със стъбла, листа и корени на водни и земни растения край влажните зони. Посещава за хранене и зимни житни култури.

Основните причини за намаляване на вида са безпокойството в местата на размножаване (от туристи и рибари) водещо до напускане на гнезда, промяна на земеделските практики, водещи до унищожаване на хранителни бази, незаконен отстрел в южните страни. През зимата трябва да натрупа хранителни запаси за да може да се размножава успешно в тундрата. Безпокойство от лов в зимовищата води до повишен разход на енергия и повишена зимна смъртност и понижена размножителна способност вследствие липса на натрупани мазнини. Малката белочела гъска е защитена и от Закона за биологичното разнообразие

24. Морски орел /*Haliaeetus albicilla*/

Това е една от най-едрите български хищни птици, чийто размах на крилата надвишава 250 см, а теглото ѝ достига до 6,8 кг.

Среща се в Европа и Азия, от тундрата до пустинните области, на територия с ширина около 3000 км. Има малка популация на югозападното крайбрежие на о. Гренландия. Световната популация е между 20 – 40 000 птици.

В края на XIX и началото на XX в. често гнездящ покрай р. Дунав, по брега на Черно море, както и във вътрешността покрай по-големи реки като Тунджа и Марица. След средата на XX в. броят на размножаващите се двойки рязко намалява и към 1980 г. в България е известно само едно гнездо – на остров. Причините за драстичното намаляване са комплексни - продължилото десетилетия избиване на хищни птици, унищожаване на местообитанията чрез хидромелиоративни работи по Дунавското крайбрежие, изсичането на естествената растителност по дунавските острови и някои лонгозни гори по Черноморското крайбрежие, нарастващата химизация и урбанизация. Постепенното възстановяване на популацията започва около 1985 г. – най-напред се възобновяват гнездовищата по Дунавското крайбрежие, след това – някои от черноморските и едва през 2004 г. възниква първото находище във вътрешността на страната. В редица случаи двойките са построили гнездата си около същите водоеми или на същите острови, където видът гнезди в края на XIX в. Днес в България се среща по р. Дунав (около 9 двойки), Черноморското крайбрежие (3–4 двойки) и Тракийската низина и Източните Родопи (4 двойки).

Моногамни птици, особено в гнездовата си територия. Полова зрялост настъпва на петата година и на десетата окончателно добива външния вид и оперение на възрастна птица. Двойката винаги има няколко гнезда, като всяка година ремонтира и използва някое от тях. Гнезди предимно по високи дървета от бяла топола *Populus alba* в алувиални и много влажни гори и храсталаци по островите в р. Дунав и около големите крайморски езера. Старите гнезда, може да достигнат 5 м височина и 2 м диаметър. Намира се в короната на някое подходящо дърво или на скален корниз. Териториални птици, младите са скитащи, но между петата и десетата година се установяват на определено място. Ловува на сушата и водата. Плячка на морския орел стават предимно едри риби, гъски, лебеди, жерави, патици, зайцевидни, малките на тюлените.

Морският орел е защитен и от Закона за биологичното разнообразие

25. Белоока потапница /*Aythya nyroca*/

Белооката потапница, известна още като белоочка и биволе, е средно едра патица с почти изцяло тъмно оперение и бяла задна част на тялото.

Обща световна численост между 160,000 - 257,000 птици разпръснати в югозападна Азия (на изток до Китай и на юг до Индия), централна и източна Европа и северна Африка. Зимовищата ѝ се припокриват частично с размножителните територии и се простират до Мала Азия, Североизточна и Западна Африка и югоизточна Азия. Основните популации са в Азия. В Европа гнездят само между 12 и 18 000 двойки, като от тях около 6000 са в делтата на Дунав. Видът е силно намалял в Европа.

През XIX и първата половина на XX в. многоброен и широко разпространен по всички големи блата, особено по Дунавското и Черноморското крайбрежие. Към средата на XX в. налице е значителен спад. Въпреки това видът остава сравнително многоброен и след 1950 г. мъти редовно в някои по-големи влажни зони. Днес популацията му се оценява на 150–230 гнездещи двойки, гнездещи групово и разпръснато, главно покрай р. Дунав и прилежащите райони на Дунавската равнина, Черноморското крайбрежие, Тракийската низина и Софийското поле. Най-значими гнездовища са езерото Сребърна, рибарници Мечка, Орсоя и Пазарджик, Дуранкулашкото и Шабленското езеро и Драгоманското блато.

Мигриращ вид като в някои от южните райони на разпространение може и да е постоянен.

Предпочита пресни стоящи води с дълбочина между 30 и 100 см за хранене и избягва течащи води и големи отворени водни площи. Предпочита обрасли, плитски водоеми с мозайка от отворени площи и изобилна плаваща, подводна или крайбрежна растителност.

Вида е всеяден, но по-голямата част от храната му е от растителен произход (*Potamogeton* spp., *Ceratophyllum* spp., *Scirpus* spp., *Carex* spp. и *Chara* spp.).

Животинската храна включва червеи, охлюви, рачета и ларви на насекоми.

Поради специфичните си изисквания към влажните зони вида е застрашен от сериозно от промените в тях (пресушаване, промяна на растителните съобщества, промяна на водни режими и др.). Нелегалния лов също е проблем в България и други южни страни. Заплаха е и отравянето с оловни съчки и заплитане в рибарски мрежи. Белооката потапница е защитена и от Закона за биологичното разнообразие.